

523
N 38/1952.

Å l a n d s l a n d s k a p s s t y r e l -
ses framställning till Ålands landsting med för-
slag till landskapslag angående till folkskolan
hörande kommunal mellanskola i landskapet Åland.

Vid plenum den 22 mars 1952 beslöt Landstinget giva landskaps-
styrelsen i uppdrag att låta utreda frågan om inrättande av en
kommunal mellanskola i landskapet Åland. De kommunala mellansko-
lorna i riket äro antingen privata skolor, inrättade enligt be-
stämmelserna i lagen den 5.3.1919 om privata skolor (26/19), eller
till folkskolan hörande mellanskolor, inrättade i experimentsyfte
enligt lagen den 10 januari 1946 (28/46). En mellanskola av det
förstnämnda slaget kan obehindrat inrättas, men för att erhålla
statsunderstöd skall skolan uppfylla särskilda i lagen den 6.10.
1950 (493/50), ändrad 20.4.1951 (245/51) nämnda fordringar. Någon
särskild utredning beträffande detta slag av mellanskolor torde
väl knappast behövas. Här skall blott citeras rikslagens (245/51)
stadganden angående statsunderstöd och villkoren därför åt priva-
ta skolor:

"I statsunderstöd beviljas av undervisningsministeriet:

1) 520.000-565.000 mark om året för varje i verksamhet varande

ordinarie klass;

2) 350.000-395.000 mark om året för varje i verksamhet varande

parallellklass; samt

3) för undervisning i alternativa och frivilliga ämnen, som

upptagits i den för skolan fastställda läroplanen, samt för upp-

rätthållande av linjedelning i gymnasialklasserna enligt undervis-

ningsministeriets prövning.

- - - - -

Åt skola, som åtnjuter i 4 § 1 punkten avsett statsunderstöd,

beviljas av skolstyrelsen med iakttagande av de grunder, vilka nä-

mare fastställas genom förordning, i tilläggsunderstöd:

1) 63.000 mark per termin för varje lärare i läsämne, vilken i

de ämnen han undervisar i innehar kompetens för äldre lektorstjän-

i statens läroverk, i sådan skola, där gymnasialstadium finnes, om

högst för så många lärare, som antalet äldre lektorstjänster i mots-

svarande statsskolor uppgår till.

47.000 mark per termin för varje lärare i läsämne, vilken på

motsvarande sätt innehar yngre lektorskompetens, ävensom

beroende av antalet veckotimmar, som lärare har, antingen

33.000 mark eller 22.000 mark i terminen för varje lärare i öv-

ningsämne, vilken i de ämnen han undervisar i innehar kompetens

för lärartjänst i motsvarande ämnen i statens läroverk;

2) för de i 1 punkten avsedda lärarnas vidkommande ett belopp,

som motsvarar lärarnas vid statens läroverk dyrtstillägg;

3) det belopp, som skolan enligt lag äger erlægga såsom arbets-

givares barnbidragspremie eller såsom motsvarande utgift; samt

4) 40-60 procent av följande utgifter;

a) räntorna på den gäld, som belastar huvudsakligen av skolan

nyttjade byggnader och dess område,

b) hyran för huvudsakligen till skolans verksamhet nyttjade lä-

genheter, därest skolan verkar i förhyrd lägenhet,

c) de godtagbara kostnaderna för värme och lyse i ovan i punkter-

na a och b avsedda lägenheter; ävensom

d) den ordinarie avlöningen för i skolans tjänst varaktigt an-

ställd tjänstepersonal.

I 1 och 2 punkten avsett statsunderstöd erlägges även för sådan

lärares vidkommande, i vars kompetens icke ingå praktiska undervis-

ningsprov och språkprov och vilken antagits till sin befattning före

den 1 juli 1950."

Förslagsställaren i Landstinget angående utredning för inrät-

tande av en kommunal mellanskola i landskapet landstingsman Kerst Bertell har uppenbarligen åsyftat en sådan till folkskolan hörande och i experimentsyfte inrättad mellanskola, varom stadgas i rikets förenämnda lag av den 10 januari 1946 (28/46). Denna lag stadgar att kommun med tillstånd av statsrådet är berättigad att i experimentsyfte inrätta och upprätthålla såsom en del av folkskola⁷ i vilken antalet årsklasser är detsamma som i motsvarande statliga mellanskola. Tillstånd till en sådan mellanskolas inrättande kan givas blott, om medel för ändamålet särskilt anvisats i statsförslaget. Närmare bestämmelser om tillämpningen av lagen samt om organisationen av ifrågavarande mellanskolor har av undervisningsministeriet på grund av i lagen givna fullmakter utfärdats den 29 oktober 1946 (751/46). Enligt detta beslut av undervisningsministeriet skall beträffande i experimentsyfte inrättad till folkskola ansluten mellanskola iakttagas:

Till första klassen bör hava anmälts minst tjugofem godkända elever. På tre årsklasser i folkskola baserad mellanskola skall vara sexårig, på fyra klasser baserad femårig och på sex årsklasser baserad tre- eller fyraårig. Lärokursen skall motsvara lärokursen i statlig mellanskola, och undervisning skall meddelas i religion,

modersmålet, historia och samhällslära, naturalhistoria och geografi, fysik, kemi, matematik, det andra inhemska språket, ett främmande språk, gymnastik, idrott och hälsolära, teckning, modellering och kalligrafi, handarbete, huslig ekonomi samt sång. Undervisning kan även meddelas i ett frivilligt ämne, om minst åtta elever deltaga, och med tillstånd av skolstyrelsen kan på läroprogrammet upptagas även annat ämne, ifall särskilda skäl så kräva. Skolstyrelsen har högsta ledningen och överinseende beträffande skolorna, och vid behandling av ärenden rörande mellanskolan skall skolornas karaktär av såväl folkskola som mellanskola beaktas. I landskommun underlyder mellanskola direkt folkskolnämnden och i stad folkskoldirektionen. Mellanskola skall hava sin egen föreståndare.

Mellanskolas folkskoldistrikt skall utgöras av hela kommunen. Hava två eller flera kommuner inrättat en gemensam mellanskola, skall kommunernas område anses som skolans distrikt.

Eleverna till mellanskola utväljas bland de anmälda på basen av folkskolbetyg och inträdesförhör. Kommun skall med tillhjälp av i lagen angående kostnaderna för folkskolväsendet stadgade understöd tillse, att föräldrarnas medellöshet eller skolvägens längd icke utgör hinder för skolgången. I fråga om elevs uppflyttning

från eller kvarstannande i klass skall gälla vad om kommunal folkskola är stadgat.

Vid fullständig tre- eller fyraårig mellanskola skall finnas minst fyra lärartjänster, av vilka en i modersmålet och historia, en i matematik, fysik och kemi, en i det andra inhemska språket och ett främmande språk och en i geografi och naturalhistoria. Finnes i mellanskola flera klasser, skall det finnas ytterligare åtminstone en ämneslärare. Vid skolan skall dessutom finnas ett tillräckligt antal timlärare. Lärarna äro förpliktade att meddela undervisning även i den egentliga folkskolan på orten och vid dess fortsättningsundervisning. Kompetensvillkor för tjänst som lärare äro

1) kompetens för motsvarande tjänst vid statlig mellanskola, och

2) högre folkskollärarkompetens samt dessutom i tjänstens huvudämnen avlagda examina, motsvarande fordringarna för vitsordet cum laude approbatur vid filosofiekandidatexamen ävensom auskultering en termin vid normallyceum. Val av föreståndare och innehavare av lärartjänst samt fråga om utfärdande av fullmakt till lärartjänst skall genom folkskolinspektors förmedling underställas skolstyrelsen för avgörande. I övrigt skall gälla i fråga om innehavares av tjänst och befattning vid mellanskola utnämning och

rättsliga ställning, vad om lärare vid kommunal folkskola är stadgat. Lärarna skola åtnjuta samma avlöning, som fastställts för lärare vid högre folkskola, men kunna därjämte erhålla tilläggsarvoden i enlighet med kommunens prövning. För erläggande av de särskilda utgifter upprätthållandet av mellanskola samt förenämnda extra arvoden skall kommun erhålla statsunderstöd i den mån i statsförslaget medel för detta ändamål särskilt anvisats.

Reglemente skall för mellanskola uppgöras och av skolstyrelsen stadfästas. Föreståndaren äger uppgöra läroplan för skolan.

Läroplanen skall godkännas i landskommun av folkskolnämnden och i stad av folkskoldirektionen ävensom stadfästas av skolstyrelsen.

Önskar man för mellanskola erhålla samma rätt som statlig lärdomsskola, att åt dem, som genomgått stadgade lärokurser, utfärda betyg, vilka berättiga till avläggande av inträdesförhör till vissa yrkes- och fortsättningsskolor eller utgöra kompetens för vissa av statens tjänster eller befattningar, äger kommunen genom folkskolinspektorns förmedling i god tid överstyra en ansökan härom och nödig utredning till skolstyrelsen, som förrättar inspektion av skolan och med bifogande av sitt eget utlåtande underställer ärendet undervisningsministeriets avgörande. I övrigt skall om mellanskola

gälla, vad om kommunal folkskola är stadgat.

Det märkliga är, att ingenstädes i rikslagstiftningen nämnes något om, att kommun är berättigad att för uppförande av byggnad för mellanskola erhålla bidrag och amorteringslån. Detta har bered vederbörande i riket stort huvudbry. Man har dock, enligt vad på förfrågan uppgivits av skolstyrelsen, hittat på att "kringgå lag" sålunda, att mellanskola inrättas som centralfolkskola. Under villkor att kommunen giver en förbindelse, att skolbygghaden, i händelse mellanskolan skulle upphöra, är oundgängligen behövlig för kommunens folkskolväsende och i fortsättningen kommer att användas som folkskolbyggnad, har kommun ur medel, anslagna som bidrag och lån till uppförande av folkskolbyggnader tilldelats bidrag med 20-50 % samt amorteringslån 40-60 % av kostnaderna. Bidrag för upprätthållandet av mellanskolan erhåller kommun årligen enligt samma grunder som för upprätthållandet av kommunens folkskolväsende. Lärarnas avlöning erlägges helt av staten.

I avseende å den av Landstinget äskade utredningen kan som slutledning av förestående anföras:

1) Privat mellanskola kan utan särskilt tillstånd av kommun inrättas, och landskapsunderstöd för mellanskolans upprätthållande

erhållas enligt samma grunder och på samma villkor, som för statsunderstöd åt privata skolor föreskrivits i rikets lag 20.4.1951 (245/51). Bidrag för byggande av privat mellanskola gives ej.

2) Med tillstånd av landskapsstyrelsen kan i experimentsyfte till folkskola ansluten kommunal mellanskola inrättas av kommun eller av två eller flera kommuner gemensamt. Bidrag och amorteringslån till inrättande samt bidrag till upprätthållande av sådan mellanskola kan inom ramen för i landskapets inkomst- och utgiftsstat upptaget anslag beviljas enligt enahanda grunder som för inrättande och upprätthållande av kommunal folkskola är föreskrivet.

En grundförutsättning för inrättande av kommunal mellanskola är dock, att lagstiftning finnes angående sådan skola. Då inrättande och upprätthållande av mellanskola i experimentsyfte, ansluten till folkskola är för kommun eller kommunerna i ekonomiskt avseende avgjort förmånligare än inrättande och upprätthållande av privat mellanskola, har landskapsstyrelsen utarbetat förslag till landskapslag angående det förra slaget av mellanskola.

Någon ingående och tillförlitlig ekonomisk kalkyl för inrättande och upprätthållande av mellanskola i experimentsyfte, ansluten till folkskola, kan icke komma ifråga i samband med denna

allmänna utredning. Så mycket kan likväl sägas, att en mellanskola med 4-5 klassrum, gymnastiksal, rum för fysikaliska och kemiska experiment, skolkök, matsal, materialrum, kansli, lärarrum, 4-5 lärarbostäder samt bostad för vaktmästare kommer att kosta 75-100 miljoner mark. Den åsikten har ju framförts, att landskapet borde överlåta åt kommunerna sjukhusbyggnaden i Godby, då den icke mera behöves för sjukhusändamål, till mellanskola. Härtill kan likväl anmärkas, att sagda sjukhusbyggnad icke utan stora om- och tillbyggnadsarbeten räcker till för en mellanskola och i övrigt ej heller är lämplig som skolbyggnad.

Hänvisande till förestående får landskapsstyrelsen vördsammast förelägga Landstinget till antagande nedanstående

L a n d s k a p s l a g

angående till folkskolan hörande kommunal mellanskola i landskapet Åland.

I enlighet med Ålands landstings beslut stadgas:

1 §.

Inom ramen för landskapets inkomst- och utgiftsstat förefintliga anslag kan med särskilt tillstånd av kommun eller av två eller flera kommuner gemensamt i experimentsyfte inrättas och upprätt-

hållas såsom en del av folkskola en på dess 3-6 årsklasser byggande mellanskola, i vilken antalet årsklasser är detsamma som i motsvarande mellanskola i riket.

2 §.

I 1 § nämnt tillstånd beviljas på ansökan av landskapsstyrelsen. Ansökan skall åtföljas av utredning, att till skolans första klass anmälts och godkänts minst tjugofem elever.

3 §.

Närmare bestämmelser om verkställigheten och tillämpningen av denna landskapslag äger landskapsstyrelsen utfärda genom landskapsförordning.

Mariehamn den 5 november 1952.

På landskapsstyrelsens vägnar:

Lantråd

Viktor Strandfält

Viktor Strandfält.

Landskapssekreterare

Ch. Stormbom

Ch. Stormbom.